

De hedenske gudfortellingene:

Fra greske antikke tekster til middelalderens forståelse av tekstene.

Av

Karina Delin Morales

Bachelor oppgave i Historie

Universitetet i Stavanger, Institutt for kultur- og språkvitenskap,

Våren 2021

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	3
HISTORIOGRAFI.....	4
<i>Hedning</i>	5
METODE.....	6
FORFATTERNE AV <i>ILLADEN</i>	6
<i>Homer</i>	6
<i>Dares Phrygius</i>	7
<i>Joseph av Exeter</i>	8
<i>Andre forfattere</i>	9
HOVEDDEL.....	10
ÅPNING	10
<i>Gudebarn</i>	11
GUDER OG GUDINNER	12
<i>Skjebnegudinnene</i>	14
PROFETIER	16
<i>Orakelet</i>	17
KONKLUSJON.....	19
BIBLIOGRAFI	21

Innledning

Før de store religionenes gjennombrudd, trodde menneskene på flere forskjellige guder og overnaturlige skikkelser. Kristendommen kategoriserte dette som hedensk tro, overtro og demontilbedelse.¹ Likevel ble disse historiene om de hedenske gudene tatt vare på og ble til historiske legender og myter.

Dette *essayet* skal se på hva det er som gjør at kristne forfattere så verdien i å ta vare på disse fortellingene. Gjennom å se på fortellingene fra *Iliaden* i tre forskjellige perioder og fra tre forskjellige forfattere skal jeg undersøke hva forfatterne forandrer for å tilpasse teksten slik at deres publikum vil kunne ha en forståelse av fortidens forståelse av verdensbilde. Hvordan forandrer de antikke hedenske fortellingene seg i middelalderen? Hva er ulikhetene fra de originale tekstene og hva sier disse tekstene om forfatteren og deres opplevelse av hedensk religion og hedensk verdensbilde? Jeg har valgt *Iliaden* i tre forskjellige utgaver for å begrense omfanget til denne oppgaven.

For å kontekstualisere resepsjonen av *Iliaden* i mine tre hovedtekster vil jeg også se på kilder som behandler antikke myter på ulike vis, blant annet de tre vatikanske mytografene. De vatikanske mytografene er ikke de eneste som har gjort et stort arbeid med å kopiere eller å ivareta fortellingene, noen har kopiert, mens andre har hentet inn informasjon fra flere antikke tekster for å klare å belyse én tekst og skrive sin versjon. Det er også noen som har tatt seg noen friheter til å pynte på den fortellingen som de skriver. Med andre ord det er flere forfattere som legger til mer enn det de originale tekstene gjør og/eller bruker andre tekster for å fylle ut der de mener det trengs. De fleste setter sitt preg på fortellingene når de fornyer en eldre tekst for å rettferdiggjøre overtro og dyrkelse av hedenske guder f.eks., og det resulterer i flere varianter av f.eks. *Iliaden* som jeg behandler her. De forskjellige sjangerne tekstene er skrevet i vil ha stor innflytelse på hvordan de forskjellige forfatterne formulerer seg, og fortellingen de forteller. Mine tre hovedkilder er; Homers *Illiaden*, Dares Phrygius' *Historien om Trojas Fall (De excidio Trojae historia)*, og Joseph av Exeters *Ilias*.

¹«Lactantius on Hermes Trismegistus,» Hentet 20. April fra: http://www.faculty.umb.edu/gary_zabel/Courses/Phil%20281b/Philosophy%20of%20Magic/Primavera/mmslactantius.htm

Historiografi

En betydelig del av grunnen til kunnskapen vi har om de antikke mytologiene i dag, kjenner vi til fordi kristne forfattere mente at det var viktig å ta vare på historiene og fortellingene om de mytologiske personene, vesener og hendelsene. Det er gjennom arbeid av kopiering av tekster og ivaretagelsen av disse gamle tekstene at vi har mulighet til å forske på dem og verdsette dem i dag til en viss grad.² McKinnell argumenterer at en av grunnene til at de kristne forfattere ivaretok de hedenske tekstene var at de ønsket å rette opp i hedensk overtro.³ Prosessen med konverteringen av hedninger til kristendommen var en prosess som tok tid og i denne bearbeidelsen var det nødvendig for begge parter å finne likheter fra begge sider som kunne tilpasses i den kristne troen som vokste frem.

Ifølge Jones fremstiller de kristne flere av de hedenske gudene i sine beretninger som demoner og ikke guder.⁴ Jones spesifiserer ikke videre hvem disse kristne er og det blir da noe vanskelig å si noe om det er majoriteten eller om det er presteskapet eller spesifikke grupper som han mener har utviklet denne ideen om demoner og ikke guder. Men ved å se på andre kilder som Tertullians kommer det frem at denne ideen om at hedenske guder er demoner og ikke-guder kommer fra kristne forfattere og kirkefedre som ham.⁵ Elementer fra den hedenske troen er da tatt med inn i den kristne troen som kan ha vært med på å skape en overgang fra hedensk tro til kristen tro. Det å overbevise noen om at de greske gudene er demoner og har utgitt seg for å være guder og villedet mennesker kunne være en enklere måte for de hedenske tilhengerne til å la seg overbevise til å godta konvertering. Likevel finnes det en mellomvei, hvor en idé om at de hedenske gudene var mennesker som etter deres død ble hyllet og tilbedt som en gud eller gudinne. Dette blir kaldt euhemerisme.⁶ Denne ideen som kommer frem av den greske filosofen Evhemeros er en idé som har slått an hos flere «talsmenn» både i antikken og i middelalderen.⁷ Ideen kan være med på å gi et perspektiv på hvorfor kristne forfattere har ivare tatt de hedenske fortellingene. Tanken om at de hedenske

² John McKinnell, «Why did Christians continue to find pagan myths useful? » *Viator* 41 No. 2 (2010), 1 [<https://www.brepolonline.net/doi/abs/10.1484/M.VMSS-EB.3.4375>]

³ McKinnell, «*Why did Christians continue to find pagan myths useful,*» 7

⁴ Christopher P. Jones, *Between Pagan and Christian*, (England: Harvard University Press, 2014), 7

⁵ Tertullian, «Ante-Nicene Fathers Vol. III, Apologetic, On Idolatry – Wide Scope of the Word Idolatry, » Hentet 12. Mai fra: https://en.wikisource.org/wiki/Ante-Nicene_Fathers/Volume_III/Apologetic/On_Idolatry/Wide_Scope_of_the_Word_Idolatry

⁶ «Euhemerisme,» Hentet 10. Mai fra: <https://snl.no/euhemerisme>

⁷ «Euhemerisme».

gudene er demoner passer da ikke med dette argumentet, men argumentet bygger opp under det Jones sier om at de hedenske gudene ikke er guder.

Jones snakker om en forskjell i forståelsen av ondskap mellom den kristne troen og den hedenske troen i kapittel 4 i boken sin *Between Pagan and Christian*. Han snakker om hvordan i hedensk tro det ikke finnes et overhode av ondskap, men at kristendommen har lånt en kompleks ide fra Jødedommen om den ultimate ondskaper som er herre over alt som er ondt eller onde skapninger og vesener.⁸ Altså kristendommen tar de hedenske gudene og bruker dem med en ny hensikt og som et kompromiss⁹ til fordel for deres eget arbeid i arbeidet om å skaffe flere tilhengere til sin tro. De hedenske gudene har nå en ny hensikt i hverdagen, de jobber for ondskapens herre i den komplekse ideen som kristendommen lånte fra Jødedommen. Og det er gjennom «de nye kristne» tekst versjonene om de hedenske fortellingene at dette budskapet kommer frem. Hva skaper vel mer frykt en å fortelle noen at de er lurt og bedratt av ondskaper selv? Og med den tanken kan vi tenke oss at fortellingene om de hedenske gudene ble ivaretatt med grunn i at de skulle tjene som et minne om hvordan ondskaper kan lure og bedra mennesker til fordel for kristendommens eget arbeid i konverteringen.

Hedning

Når de hedenske gudfortellingene skal behandles kan det være greit å se på hvor begrepet hedning kommer fra og hvilken betydning det har. Ordet hedning er ikke et ord som kommer i bruk før rundt det fjerde århundret. Hedning kommer fra det latinske ordet *Paganus* som betyr «tilhører en landsby» i en etymologisk sammenheng.¹⁰ Det har vært mange tolkninger av dette ordet ifølge Jones. Ordet hedenskap mener han er misvisende, men er et bedre ord enn andre ord som er blitt foreslått.¹¹ Dette begrunner han med «The word «pagan», when used by modern scholars of Christian history to designate those who were neither Christian nor Jew, is therefore inappropriate insofar as it borrows a Latin term used primarily by an in-group to denote an out-group, when the modern observer stands outside either group.».¹² I denne sammenhengen brukes begrepet hedning om de som tror på førkristne guder og religioner.

⁸ Jones, *Between Pagan and Christian*, 34-35

⁹ Jones, *Between Pagan and Christian*, 2

¹⁰ Jones, *Between Pagan and Christian*, 5

¹¹ Jones, *Between Pagan and Christian*, 6

¹² Jones, *Between Pagan and Christian*, 6

Metode

De tre tekstene som jeg har valgt å bruke som hovedkilder varierer i lengde og dermed har jeg måttet avgrense til bare deler av tekstene som jeg bruker. Jeg har gjort et utvalg av eksempler som jeg mener i størst grad representerer de ulike tekstenes fokus, hensikt og egenart ved at de har endret forhold ved den originale fortellingen. Homer skriver et episk dikt som er en sjanger av de aller eldste skjønnlitterære sjangrene.¹³ Dares skriver et kortfattet historisk verk, og Joseph skriver et historisk orientert episk dikt. Disse tre forskjellige sjangertrekkene som forfatterne har skrevet i vil ha betydning for hvordan de forskjellige scenene, karakterene og hendelsene vil bli belyst, men vil også ha betydning for hvordan forfatteren fremstår i sin egen oppfatning av materialet de jobber med.

Iliaden i seg selv er veldig kjent og har dermed blitt brukt som inspirasjon til mange forskjellige former for underholdning siden den ble skrevet ned av de forskjellige forfatterne. De vatikanske mytografene har gjort et omfattende arbeid med å samle sammen og oppsummere forskjellige mytologiske fortellinger. Den første mytografen har blant annet skrevet flere kapitler om reisen Jason setter ut på til Colchis.¹⁴ Disse kapitlene som den første vatikanske mytografen har skrevet, har han ikke satt sammen til et større verk. Dermed kan det se ut som de forskjellige forfatterne av *Iliaden* har brukt De vatikanske mytografenes verk som et oppslags verk til å hente inn mer informasjon om personer, hendelser eller steder når en leser de antikke tekstene.

Forfatterne av *Iliaden*

Homer

Homer som person vet vi lite om, men han skal angivelig ha skrevet *Iliaden* og var kanskje en episk sanger som har samlet sammen historien om *Iliaden* fra ulike muntlige fortellinger. Det finnes en usikker identifisering av Homer ved slutten av en gammel hymne til Apollon på Delos, hvor det nevnes at han muligens ble født på Chios og gravlagt på Ios.¹⁵ Altså er det noe usikkert om «Homer» var en ekte person eller om det er samme person som har diktet og skrevet ned diktningen sin, dermed er det usannsynlig at han selv har skrevet ned

¹³ «Epos, » Hentet 11. Mai fra: <https://snl.no/epos>

¹⁴ Pepin, *The Vatican Mythographers*, 23-25

¹⁵ Homer, *Iliaden* (Oslo: Aschehoug, 1994), XIII ; Homer, *Iliaden*, XIII

Iliaden.¹⁶ Det er lite kunnskap om hva en person som «Homer» kunne besitte av egenskaper innen skrift. Homer skal ha stått i enden av en muntlig skaldetradisjon og ved begynnelsen av en europeisk litteratur.¹⁷ Det er enda mye forskning som gjenstår i det homeriske spørsmålet, og det dukker stadig opp nye problemstillinger.¹⁸ Homers versjon av *Iliaden* er nok kanskje den som er mest kjent som nedskreven tekst blant dagens lesere, men det var kanskje ikke helt slik tilbake i middelalderen f.eks. Da var Dares Phrygius versjon av beretningen om den Trojanske krigen veldig populær.¹⁹

Dares Phrygius

Dares Phrygius sin beretning om den trojanske krigen er en tekst som i middelalderen ble ansett som *den* autoritative beretningen på feltet.²⁰ Teksten i seg selv er overlevert på Latin og gir seg ut for å være en oversettelse av en samtidig krigsjournal etter det angivelige øyenvitnet Dares Phrygius.²¹ Det er flere som skriver om Dares og han dukker blant annet opp i *Iliaden*.²² Funn av fragmenter av en gresk tekst av Dictys Cretensis har vært brukt som et indirekte bevis på at Dares sin beretning også er en oversettelse fra gresk som ikke er funnet enda.²³

Den latinske teksten inneholder dessuten en rekke kommentarer som ser ut til å være gjort av en oversetter: «Dares the Phrygian, who wrote this history, says that he did military service until the capture of Troy and saw the people listed below either during times of truce or while he was fighting.»²⁴ Dermed er det ikke Dares sin stemme som kommer helt klinkende klart frem, vi får innspill fra oversetteren som det er nødvendig å vurdere om en skal skille ut eller om en skal ta det med i analysen av tekstens utvikling. Det kommer tydelig frem at personen som har oversatt til latin har hatt en hensikt med å oversette og ivareta teksten til Dares.

Thus my readers can know exactly what happened according to this account and judge for themselves whether Dares the Phrygian or Homer wrote the more truthfully – Dares, who lived and fought at the time the

¹⁶ Homer, *Iliaden*, XIII

¹⁷ Homer, *Iliaden*, XIV

¹⁸ Homer, *Iliaden*, XIV

¹⁹ Frederic N. Clark, *Reading the "First Pagan Historiographer": Dares Phrygius and Medieval Genealogy* (Princeton: Princeton University, 2010), 203

²⁰ Clark, *Reading the "First Pagan Historiographer"*, 203

²¹ Clark, *Reading the "First Pagan Historiographer"*, 203

²² Homer, *Iliaden*, 73 5-11-13

²³ Marilyn Desmond, «Trojan Itineraries and the Matter of Troy, » *The Oxford History of Classical Reception in English Literature*, red. Rita Copeland, United Kingdom: Oxford University press 2016, 253

²⁴ Phrygius, Dares. *The Trojan war. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian*. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. Kapittel 12

Greeks stormed Troy, or Homer, who was born long after the War was over. When the Athenians judged this matter, they found Homer insane for describing gods battling with mortals.²⁵

Hans hensikt har vært å gi publikum et grunnlag for å bedømme selv hvem som har skrevet den sanne beretningen om Trojas fall sannsynlig vis ut fra et kristent synspunkt. Den trojanske krigen skal trolig ha skjedd i bronsealderen vis den skjedde, og på den tiden var mennesker opptatt av gudene og religionene som de holdt ved, og på flere steder finner vi bevis på at Dares ikke avskriver det religiøse, men plukker ut gudene og skriver teksten som en krigsjournal og mer som en militær strategisk beretning i motsetning til hva Homer gjør for eksempel. Spørsmålet vi må stille oss er; er Dares en kristen forfatter eller er Dares en hedensk forfatter? Dares er antatt til å ha levd på 5-600- tallet og på denne tiden er det mange som enda er hedninger, men likevel har kristendommen fått et stødig fotfeste i samfunnet. Ut fra dette kan man tenke seg at det å skrive en tekst for å belyse noe historisk og ta med de hedenske gudene kan gjøre skade for kristendommen. De som er hedninger og holder ved de gamle religionene eller som er i overgangsfasen av konverteringen kunne ha brukt Dares tekst som et bevis på at de hedenske gudene ikke er ondskap om han hadde tatt dem med og ikke sensurert teksten for hedenske guder.

Joseph av Exeter

Vi vet svært lite om Joseph og dermed er det ikke mye å oppdrive om ham som person eller om hans liv. Joseph var født i Exeter og var nevø av Erkebiskopen Baldwin av Canterbury.²⁶ Det han er mest kjent for er hans verk *Ylias*, men han har også skrevet flere dikt og noen linjer om hans ferd i korstogene som han kom hjem fra rundt 1194 uskadd.²⁷ Joseph sin versjon av *Iliaden* er det første episke diktverk fra middelalderen som rommer hele de 10 årene som krigen og konflikten tok og «fra begynnelse til slutt».²⁸ I høymiddelalderen og på 1100-tallet er det en bevegelse som er i gang som har fått navnet 1100-talls- renessansen. Denne renessansen er en gjenoppdagelse av den gresk-romerske kulturen, filosofien og vitenskapen.²⁹ Det kan godt tenkes at Joseph er en del av denne bevegelsen med hans verk *Ylias*. Noe som er interessant er at Joseph som bruker Dares versjon av *Iliaden* til å skape hans *Ylias* tar de hedenske gudene inn igjen. Det kan tenkes at Joseph har gjort dette fordi det er en trend i 1100-talls- renessansen. Det er flere forfattere som skriver som om de skulle vært

²⁵ Dares, *The Trojan War*, Introduksjon

²⁶ A. G. Rigg, *A History of Anglo-Latin Literature, 1066-1422*, (England: Cambridge University Press, 1992), 99

²⁷ Rigg, *A History of Anglo-Latin Literature*, 99; Joseph of Exeter. Hentet 20. April fra: <https://luwianstudies.org/joseph-of-exeter/>.

²⁸ Rigg, *A History of Anglo-Latin Literature*, 99

²⁹ «Middelalderen,» Hentet 12. Mai fra: <https://snl.no/middelalderen>

hedenske forfattere uten å være redde for at deres verk skal bli brukt som et bevis til å rettferdiggjøre hedensk tro. Likevel er ikke Joseph konsekvent i hvordan han skriver om de hedenske gudene og det gjør at han fremstår som litt mindre forståelsesfull for hvordan den hedenske oppfattelsen av verdensbildet egentlig er.

Andre forfattere

De vatikanske mytografene har gjort et større arbeid med å skrive ned en form for oppsummering av de forskjellige mytologiske fortellingene fra antikken. Det arbeidet mytografene gjorde hadde til hensikt «to provide handbooks of mythological stories that might facilitate reading and reappropriating in various ways the classical poets who formed the basis of the grammar course in school.»³⁰ Noe som nettopp disse «håndbøkene» har gjort, men de har også vært med på å gi kristne lesere et tolkningsverktøy til å forstå fortellinger av hedenske forfattere fra sitt eget kristne perspektiv.³¹

Ilias Latina er trolig skrevet av Baebius Italicus.³² Denne versjonen av *Iliaden* er skrevet med en romersk synsvinkel,³³ som vises ved bruken av romerske navn på gudene. Italicus sin versjon har vært en av de viktigste kildene til kunnskap om *Iliaden* i Vest-Europa frem til Renessansen (sammen med blant annet Dares) ifølge Kennedy.³⁴ Siden denne versjonen av *Iliaden* er skrevet rundt 60 e.kr. er det ingen sikre kilder på hvem denne Italicus er.³⁵

Dictys Cretensis skal angivelig ha levde på samme tid som den trojanske krigen foregikk, og oversetteren gir tegn til at han mener at Dictys var en levende person.³⁶ Det kommer frem at hans bøker som var gravlagt med ham, ble funnet etter at hans grav ble åpnet av et jordskjelv eller kollapset på grunn av tid og bøkene ble levert til keiser Nero som ønsket dem oversatt og arkivert inn i det Greske biblioteket.³⁷

³⁰ Ronald E. Pepin, *The Vatican Mythographers* (New York: Fordham University Press, 2008), 4

³¹ Pepin, *The Vatican Mythographers*, 2

³² George A. Kennedy, *The Latin Iliad* (Fort Collins, 1998), 9

³³ Kennedy, *The Latin Iliad*, 9

³⁴ Kennedy, *The Latin Iliad*, 9

³⁵ Kennedy, *The Latin Iliad*, 10

³⁶ The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.) Indiana University Press. 1966. Innledning

³⁷ The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.) Indiana University Press. 1966. Innledning

Hoveddel

Åpning

Jeg skal her se på hva som er forskjeller og likheter mellom de tre hovedtekstene, og hva som gjør dem forskjellige. En av plassene disse tre tekstene er veldig forskjellige er åpningen eller begynnelsen av selve fortellingen. Hvor starter historien? Homers epos starter dramatisk og fanger leseren rett inn i handlingen av fortellingen. Selve historien starter med Akillevs sin vrede og en konflikt mellom sønnene til Atreus; Menelaos og Agamemnon, og Akillevs selv. «Syng, gudinne, om vreden som tok Peleiden Akillevs svanger med død for akaernes menn og med talløse sorger».³⁸ En får en fornemmelse allerede her at Akillevs er helten i historien og at det er han som skal ha hovedfokuset. Homers versjon av *Iliaden* har likevel flere helter som får plass i beretningen og han gir rom for ikke bare helter, men også guder og menneskelige karakterer. *Iliaden* er lang og dermed tillater han å gi mer enn bare noen linjer til de andre karakterene som er med i beretningen om Troja.

Dares' framstilling er imidlertid mer av en historisk og militær karakter og har tatt helt andre skrivende grep for å tilpasse teksten til hans formål. Oversettelsen av Dares versjon som vi sitter med i dag, har en introduksjon hvor oversetteren «Cornelius Nepos» skriver et brev som forklarer hvilken hensikt han som oversetter hadde med å oversette denne teksten. «Thus my readers can know exactly what happened according to this account and judge for themselves [...]».³⁹ Denne introduksjonen av Dares versjon av *Iliaden* er tydelig oversetterens eget innspill og dermed ikke en del av den originale teksten som han hevder han oversetter uten hans egen innflytelse. Dermed vil fortellingen Dares forteller starte med det som kanskje kan ses som roten til selve konflikten, en misforståelse som skjedde når Jason ble sendt ut på jakten etter det gyldne skinn. «Jason and those who had come with him were deeply upset at the barbarous way Laomedon was treating them; they had done him no harm. Nevertheless, they were afraid to oppose him. They were not ready for battle and would certainly be crushed by the greater forces of the barbarians.».⁴⁰ Denne hendelsen skjer ti år før starten på Homers fortelling, noe som gjør at som en leser av begge tekstene får en nå bakgrunnshistorien til hvorfor Akillevs er hvor han er.

³⁸ Homer, *Iliaden*, 1

³⁹ Dares. *The Trojan war*, Introduksjon

⁴⁰ The Trojan War. The chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr). Indiana University Press. 1966 kapittel 2 Hentet 12. April fra <https://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html> .

Joseph derimot, har tatt fortellingen i en helt annen retning, han starter det hele med å argumentere med hvorfor han skriver denne fortellingen på nytt for så å fortsette med jakten på det gyldne skinn. «The tears of Trojan women, Troy resigned to fate, The leaders' twice-fought war, the city twice reduced To dust, I mourn and weep. The wrath of Hercules, ».⁴¹ Videre får Herkules mye plass i sin åpning og Joseph gjør en sammenlikning mellom Herkules og Akillevs med å beskrive Herkules sin vrede. «His wrath and forge his mind to dare the highest deeds.».⁴² Akillevs vrede, i sammenheng med Trojas fall kan man lese om i flere kilder, og minst en av disse kildene må Joseph ha lest og dermed kan dette være et av de grepene han gjør for å få sin fremstilling i den poetiske stilen.

Gudebarn

Jeg vil ikke gi slipp på åpningen/innledningen helt enda. Åpningene har et interessant gjennomgående element som viser seg igjen i alle de tre versjonene. Akillevs og Herkules stjeler rampelyset og tar stort fokus. Jason som nevnes i åpningen av Dares sin versjon havner fort i skyggen av Herkules etter at de sammen har satt ut på ferden om å finne det gyldne skinn og havner i en uheldig situasjon med kong Laomedon. «Hercules was deeply upset at the insulting way Laomedon had treated him and those who had gone with Jason to Colchis. ».⁴³ Ut fra denne setningen ser vi at Dares «fargelegger» teksten sin med følelser som gir teksten noe dramatisk til tross for at han skriver en krigsjournal. Det er ikke bare forfølget til Jason, men også seg selv og sin egen stolthet Herkules føler er krenket. Når vi ser på en versjon av *Iliaden* hvor gudene er med, er ofte gudene beskrevet eller fremstilt med mye følelser og følelser styrt når det kommer til konflikter og handlinger, noe som gir mening når teksten skal være til underholdning. «Når Zevs i sin nåde»⁴⁴ eller «Derefter svarte påny Afrodite i flammende vrede».⁴⁵ Herkules er ofte fremstilt som en av de store greske heltene i fortellinger og moderne underholdning. Og det er nettopp denne fremstillingen Dares gir Herkules i sin versjon av *Iliaden*. Som leser av flere versjoner av *Iliaden* forstår vi at Herkules er et gudebarn, og det er mulig at Dares også hadde en forståelse av dette. Men om vi ser på tiden han har skrevet i (5-600-tallet) kan det være trolig at han ikke nevner sammenhengen mellom Herkules (og andre gudebarn) og de hedenske gudene for å skjerme seg og sin tekst til å bli brukt av hedninger som bevis at hedensk tro er legitimt. Dermed er det bare gjennom å ha

⁴¹ Joseph of Exeter, *The Ylias of Dares Phrygius* (Canada: University of Toronto, 2005) 1 1-1-3

⁴² Joseph, *The Ylias of Dares Phrygius*, 11 1-298

⁴³ Dares. *The Trojan war*, kapittel 3

⁴⁴ Homer, *Iliaden*, 4

⁴⁵ Homer *Iliaden*, 53

kjennskap til flere av versjonene til *Iliaden* og andre antikke tekster at vi som lesere forstår at det er en sammenheng med noen av de greske heltene og gudene i Dares versjon av *Iliaden*. Dares bruker ikke ord som gudebarn i sin beretning, men skriver om gudebarna som greske helter og mektige krigere. Han skriver blant annet et helt kapittel hvor Penthesilea har hoved fokuset og blir referert til som «the queen of the Amazones.»⁴⁶

I Homers Epos er derimot forholdet mellom gudene og gudebarna tvetydige. Allerede på side to griper gudinnen Hera inn og gir føringer til Akillevs' følelser for å gjøre en innvirkning på valgene menneskene står ovenfor. «Tanken ble lagt i hans sjel av gudinnen den armhvite Hera; ti da hun så danaerne dø, ble hun grepet av medynk.»⁴⁷ Etter at Hera har «styrt» Akillevs' følelser gir han råd om å rådføre seg med en spåmann som tolker gudenes vilje. Dette viser en komplett sirkel av hvordan gudenes innvirkning er viktig både for menneskene, historien og båndet mellom gudene og gudebarna. Dette gjenspeiler hele den religiøse forståelsen som er i samtiden i antikken.

Guder og gudinner

En vesentlig forskjell mellom disse tre tekstene er òg hvordan de omtaler hedenske guder og gudinner. De tre hovedkildene er skrevet i forskjellig tidsrom og dette gir føringer for hvordan de forskjellige forfatterne fremstiller eller sensurerer gudene, noe som vil gjenspeile forfatterens oppfatning av hva som er viktig å ha med i teksten og forfatterens forståelse av det greskantikke synet på verdensbildet. Allerede på første side møter vi noen guder i Homers versjon av *Iliaden*. Det er flere enn én som blir nevnt, men den som først nevnes er musen Kalliope, som er den gudinnen som inspirerte Homer til å skrive.⁴⁸ Den neste som blir tidlig nevnt er Zevs, kongen over gudene.⁴⁹ Homer sparer altså ikke på henvendelser til gudene, men bruker dem flittig i sin beretning som skaper en forståelse av hvor tungt gudene veier i verdensbildet som Homer tegner opp for oss mellom linjene i historien om Akillevs vrede. Dares har skrelt vekk det aller meste av gudene i hele sin beretning, det er bare et par ganger noen få av gudene blir nevnt og da veldig kort og uten at de blir til personer i teksten. Ett eksempel er scenen hvor Akillevs og Hektor endelig møter hverandre og strides i kamp.

⁴⁶ Dares, *The Trojan War*, Kapittel 36

⁴⁷ Homer, *Iliaden*, 2

⁴⁸ Kalliope, Hentet 27. April Fra: <https://www.kalliope.no/kalliope-kontakt/>

⁴⁹ Homer, *Iliaden*, 1

Achilles, seeing these leaders fall and wanting to prevent other Greeks from meeting a similar fate, determined to go against Hector and slay him. But by the time he caught up with Hector, the battle continuing to rage, the latter had already killed Polydorus, the bravest of leaders, and was trying to strip off the armor. The fight that arose was terrific, as was the clamor from the city and armies. Hector wounded Achilles' leg. But Achilles, though pained, pressed on all the harder and kept pressing on until he had won. Hector's death caused the Trojans to turn and flee for their gates, their numbers greatly depleted.⁵⁰

Denne scenen dukker opp i Homers versjon også, men er betydelig lengre og hvor gudene har en samtale.

[...]således stormet de begge i hast på hurtige føtter treganger rundt om Priamos» by i gudenes påsyn. Da tok guders og menneskers far til orde og mælte: «Dette er hårdt. Jeg ser for mitt blikk en mann som jeg elsker, jages om muren. Mitt hjerte er tungt. Jeg sørger for Hektor, han som av okser har ofret meg titt de feteste stykker hist på den kløftede topp av det skyhøye Ida og ofte ellers på Ilions berg. Nu jager den gjeve Akillevs helten i løp rundt Priamos' by på hurtige føtter. Gå da, I guder, på råd med jer selv og tenk på hans skjebne, om vi skal frelse fra døden hin helt, eller straks la ham kue, kjekk som han er, av Pelevs' sønn, den gjeve Akillevs.⁵¹

Dares gir rom for religionsutøvelse med å skrive små setninger som «Achilles preformed his religious duties as ordered.»⁵² Og gudebarna får en større rolle i hans skrivning av hva som skjedde under krigen som greske helter, uten å koble gudebarna sammen med deres forelder som er en gud eller gudinne. Noe som gjør at den hedenske religionen får mindre plass til tross for at religionsutøvelse får plass i hans beretning. Dermed kan det virke som om teksten er skrevet med en tanke om at det skal være innlysende for leseren at den hedenske religionen er i ferd med å forsvinne og at det er de faktiske historiene som er viktige å ivareta, ikke gudene.

Ved første øyekast gir også Joseph de hedenske gudene mye plass i teksten sin og gudebarna får en kobling til sine foreldre i teksten, noe som gir en interessant kobling mellom disse tre tekstene jeg behandler. «At such a sight he felt relief Not to have Thetis as his wife [...] Achilles' mother counts the dead an in her son Exults, [...]».⁵³

I åpningen av teksten argumenterer han for at det er viktig å redegjøre for fortiden for å kunne se fremover, og det er derfor han har gitt rom for gudene.

O why, to exile sent by ancient poets' din, Does holy, sacred Truth lurk in the woods so long? [...]Since each of these two ages has a different aim, The one lies still, the other thrives, one grows, one droops. [...] Enough! Now grant your poet, please, your grace, I beg, To walk the route he's planned and write of fallen Troy.⁵⁴

Det finnes likevel en viss uenighet om tolkningen av Josephs henvisninger til hedenske guder. På den ene siden mener Parker at Joseph ikke har gitt rom for gudene som levende personer, men har brukt navnene deres for å personifisere naturlige fenomener i diktningen sin.⁵⁵ På den andre siden hevder Rigg at Joseph ikke er konsekvent i hvordan han behandler aspektet med

⁵⁰ Dares, *The Trojan war*, kapittel 24

⁵¹ Homer, *Iliaden*, 378

⁵² Dares. *The Trojan War*. Kapittel 15

⁵³ Joseph, *Ylias*, 117 6-354-358

⁵⁴ Joseph, *Ylias*, 1-3

⁵⁵ Parker Hugh C. «*The Pagan Gods in Joseph of Exeter's De Bello Troiano.*» *Medium Ævum* 1932-2018, Vol. 64, No. 2 (1995): 274

gudene.⁵⁶ Han kategoriserer og deler opp i fem kategorier av hvordan Joseph behandler gudene i sin versjon av *Iliaden*; Historisme, kritikk og skepsis rundt profetier, Skjebnene, Fortuna og furier, metonymi enkel og anvendt metonymi, og tilsynelatende aksept av hedenske guder.⁵⁷ Det er tydelig at Joseph er kjent med de klassiske tekstene (når en ser på alle henvisningene hans i teksten) og ut fra dem må han ha fått en viss forståelse av kulturen og litteraturen i den greske antikken. Likevel er hans inkonsekvente behandling av gudene noe som skaper usikkerhet rundt hans hensikt med dette diktet. Joseph har tatt seg noen «kunstneriske friheter» og i innledningen hans skriver han; «Come, famous Truth,»⁵⁸ «Truth» blir nevnt tre ganger på første side og skrevet med stor «T» noe som kan indikere at han enten prøver å påkalle en muse på samme måte som Homer gjør i sitt epos eller at han personifiserer konseptet om en sannhet.

Skjebnegudinnene

Et av de elementene som går igjen i alle versjonene av *Iliaden* er «skjebnen» som er ment å skje, det som er den uunngåelige slutten på denne historien. Forfatterne behandler dette temaet forskjellig og introduserer forskjellige sider ved skjebnen, noe som gjør at det får konsekvenser for hvordan forfatteren fremstiller sin oppfatning av antikkens syn på verdensbildet. Skjebnegudinnene i gresk mytologi er tre gudinner som jobber sammen om å spinne, distribuere og klippe tråden som representerer livene til menneskene.⁵⁹ Og Joseph gir en ekstra interessant tolkning av dem. Som mange andre fremstiller han, skjebnen som tre søstre «Will leave this life: for Clotho*, still untired, extends The thread of life»⁶⁰ «But cruel Lachesis* Thrust out hte ship,»⁶¹ «But fate resists and Atropos*, men's plague, forbids»⁶² og gir disse tre søstrene gjennomgående god plass og et godt fokus i hele teksten. Det som gjør dem ekstra spennende er at Joseph tar med Fortuna som i middelalderen er en filosofi som er

⁵⁶ A. G. Rigg, «Joseph of Exeter's Pagan Gods Again. » *Medium Ævum* 1932-2018, Vol 70, No. 1 (2001): 20 https://www-jstor-org.ezproxy.uis.no/stable/43630337?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=Joseph+of+exeter+pagan+gods+again&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DJoseph%2Bof%2Bexeter%2Bpagan%2Bgods%2Bagain%26acc%3Don%26wc%3Don%26fc%3Doff%26group%3Dnone%26refreqid%3Dsearch%253Aabcd5a17e9b414757df30e3ea59e37a&ab_segments=0%2F5YC-5882%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ab83d039efa711784a42a74c6a53956d2&seq=1#metadata_info_tab_contents

⁵⁷ Rigg, «Joseph of Exeter's Pagan Gods Again, »20

⁵⁸ Joseph, *Yllias*, 1 1-9

⁵⁹ Fate, hentet 12. april fra <https://www.britannica.com/topic/Fate-Greek-and-Roman-mythology>

⁶⁰ Joseph, *Yllias*, 81, 4-481

⁶¹ Joseph, *Yllias*, 51 3-189

⁶² Joseph, *Yllias*, 4 1-102

godt brukt i middelalderlitteratur og i det daglige livet.⁶³ Likevel er denne ideen om et lykkehjul en idé som stammer fra antikken og de klassiske filosofene.⁶⁴ Det kan virke som at Joseph blander disse to, altså Skjebnegudinnene og Fortuna, og noen ganger får han dem til å nesten høres ut som et og samme konsept: «Thus Fortune alternates: some briefly triumph, some As briefly flee – to each she alternates their fate.»⁶⁵ mens andre ganger får han dem til å virke som to vidt forskjellige «makter» som kjemper mot hverandre: «Who would deny that Fortune stirs Up war with Fate?»⁶⁶ Denne inkonsekvente behandlingen av gudene og innblanding av andre konsepter gjør at Joseph ikke får hans versjon til å fremstå med et helt tydelig og klart skille mellom Fortuna og Skjebnegudinnene. Dares som har tatt ut gudene i sin beretning nevner ikke skjebnegudinnene. Han har én plass hvor «skjebnen» blir nevnt, men mer som et konsept enn en gudommelig kraft. «Achilles, seeing these leaders fall and wanting to prevent other Greeks from meeting a similar fate, determined to go against Hector and slay him.»⁶⁷ Homer derimot bruker skjebnegudinnene aktivt som gudinner som karakterene har «samtaler» med, men skjebnegudinnene får likevel ikke vist seg som personer. «Hektor, Priamos' sønn, og den herlige høvding Odyssevs målte nu ut en plass og la hjelmen av kobber lodder for begge og rystet dem vel og rådspurte skjebnen, hvem av de tvende der første skulle slynge den malmtunge lanse.»⁶⁸ Altså er skjebnegudinnene der, men de svarer ikke med ord eller konkrete handlinger. Homer har dem imidlertid med i flere forskjellige sammenhenger som viser hvilken betydning skjebnegudinnene har for liv og død i deres verdensbilde. Det gjør at de er der, men er der mer mellom linjene kontra at de er der som personer. «Så får det da times ham siden hva skjebnen spant i hans livstråd i fødselens stund, da hans mor ga ham livet.»⁶⁹ Det er tydelig at de tre hovedforfatterne behandler skjebnegudinnene forskjellig. Det går fra Homer som bruker dem aktivt uten å gi dem rom til dialog eller handling, videre til Dares som tar dem helt ut og ikke snakker om dem som gudinner og til slutt til Joseph som fremstår som om han ikke har helt forståelse for forskjellen mellom skjebnegudinnene og Fortuna.

⁶³ Tom Stephen Forster, «William of Malmesbury and *fortuna*. »Journal of Medieval History 2018, Vol 44 (2018),2, [<https://www.tandfonline-com.ezproxy.uis.no/doi/full/10.1080/03044181.2017.1391111>]

⁶⁴ Nicolaa de Bracton of Leicester, *The wheel of Fortune*. Hentet 17. April fra: https://www.themiddleages.net/wheel_of_fortune.html

⁶⁵ Joseph, *The Ylias*, 110 6-170-171

⁶⁶ Joseph, *The Ylias*, 125 6-574-575

⁶⁷ Dares, *The Trojan war*. Kapittel 24

⁶⁸ Homer, *Iliaden*, 50

⁶⁹ Homer, *Iliaden*, 346

Profetier

Tilbake i antikken og i den hedenske troen var profetier en stor del av det daglige livet til mennesker og profetier som tema er integrert i alle tre versjonene av *Iliaden* som jeg behandler her. Forfatterens håndtering av profetiene gjenspeiler deres forståelse av hvordan den greske antikkens samfunn så verden og det er noe som jeg skal se på i dette kapitlet. For å forstå viktigheten av profetiene som blir tatt med i alle de tre hovedkildene og andre kilder, må det og være en forståelse av rollen et orakel spiller i antikken og den religiøse sammenhengen. Uten orakler og spådommer ville religionsbildet i antikken vært fundamentalt annerledes.⁷⁰ Rollen til oraklene og hvor viktig det var med spådommer og tegn fra gudene var et integrert system som var en så stor del av samfunnet at det påvirket det daglige livet til grekerne.⁷¹ Flower argumenterer at selv om det ikke er mange historiske navn på orakler som er historisk kjente gir ikke dette en indikasjon på at orakler og spådommer var uviktige, men heller det motsatte. Han mener at det er nettopp fåtallet av navn som har klart å gjøre en historisk påvirkning som viser hvor integrert dette systemet er og at de som har klart å gjøre sitt navn verdig å huske har gjort noe helt spesielt i sin samtid.⁷² Homer gir stor plass til gudene og gudinnene i *Iliaden* og bruker god tid på deres samtaler og handlinger. Zevs gir et løfte til Tetis hvor hennes sønn Akillevs skal seire over Troja etter ti år med krig. I bok 1 av Homer finner vi allerede henvisninger til dette løftet som Zevs skal ha gitt; «Således var det at Zevs, den allmektiges vilje ble fullbragt straks fra den dag da striden brøt ut og tvedrakten skilte hærkongen, Atrevs' mektige sønn, og den stolte Akillevs.»⁷³ Vi får altså en forståelse av at dette løftet som blir nevnt her er et løfte som ble gitt i fortiden. Dares beskriver dette veldig annerledes, han har gitt «løftet» rom, men Zevs får ikke plass i teksten. Det er heller et orakel som spår en profeti om Trojas fall etter ti år med krig: «When Achilles had come to Delphi, he went to the oracle. The response, which issued from the holiest of the holies, said that the Greeks would conquer and capture Troy in the tenth year.»⁷⁴ Ved å nevne dette gir Dares rom for religion i sin historiske beretning, men skreller såpass mye vekk av det gudommelige at det som blir igjen er et religiøst ritual med noe mystikk rundt. «Achilles preformed his religious duties as ordered.»⁷⁵ Dette gjør at teksten fremstår som mer nøktern historieskrivning og mindre eventyrlig en det Homers versjon gjør. Dares sin versjon

⁷⁰ Michael Attyah Flower, *The seer in ancient Greece* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2008), 245

⁷¹ Flower, *The seer in ancient Greece*, 245.

⁷² Flower, *The seer in ancient Greece*, 247

⁷³ Homer, *Iliaden*, 1

⁷⁴ Dares, *The Trojan war*. Kapittel 15

⁷⁵ Dares, *The Trojan war*. Kapittel 15

beskriver heller ikke ned i detaljer hvordan religions utøvelsen blir gjort, dermed er det enklere for en kristen forfatter å akseptere elementer ved hedensk religion i videre skrivning eller fornyelse av teksten. Joseph legger også inn en guddommelig profeti fra Phoebus, Apollos orakelet. «Avenging Greeks, you win! The heavy task of war Will last two fives of years; you conquer in the tenth.»⁷⁶ Noen linjer ned får vi likevel vite at denne profetien som Kalkas kommer med, kommer nettopp fra gudene og «skjebnegudinnene». Joseph gir en interessant kommentar til profetien «And so the watchful devil traps the trusting minds And lures them deeper into foolish heresy. Far better, lest pure minds fall easily in sin. To know no auguries and let the ancient rites be lost to memory! ».⁷⁷ Denne kommentaren kunne gitt et klart bilde på hans følelser rundt den hedenske troen. Han tar valg på noe av hva som er viktig å ivareta av de antikke minnene og historien fra fortiden, men som tidligere nevnt er han ikke konsekvent i behandlingen av de hedenske gudene. Selv om Joseph i innledningen snakker om hvor viktig det er å ta vare på historien for å gå videre i «utvikling» er det tydelig at det ikke er alt som er like attraktivt. Ved å bare beholde noen av detaljene får han frem budskapet, men holder skjult det som han mener er «farlig» og som vil påføre synd i Guds øyne. Disse skrivende grepene han tar ved å fremheve kultur og religiøse ritualer, men likevel sensurerer detaljene viser hvor viktig det er for Joseph å skrive sannheten, samtidig som han sier at det er best de glemmes for å ikke legitimere hedenske skikker eller avguds dyrkelse.

Både Dares og Joseph bruker løftet som en profeti, mens Homer bruker løftet som f.eks. en dramatisk samtale mellom gudene på Olympus. Homer tar opp løftet igjen i en dialog som Hera har i bok 15, hvor Zevs forklarer hva som vil skje rett før Troja vil brenne.⁷⁸ Altså blir dette «løftet» om Akillevs sin seier over Hektor og Trojas fall, et tilbakevendende element, som kommer opp ved flere anledninger og i forskjellige samtaler og sammenhenger. Det blir tydelig jo mer en leser at dette løftet som blir gitt til Tetis eller denne profetien som orakelet spår, er viktig for handlingen og utfallet av historien.

Orakelet

Jeg vil vende tilbake til en karakter som er viktig for dette løftet/spådommen som blir gitt i fortellingen. Kalkas er en skikkelse som har fått plass i alle de tre tekstene, gjennom at han er orakelet som tolker viljen til gudene. «Da reiste seg Kalkas, Testors ærværdige sønn,

⁷⁶ Joseph, *The Ylias*, 72

⁷⁷ Joseph, *Ylias*, 72 4-239-244

⁷⁸ Homer, *Iliaden*, 240 15-66-70

den ypperste tolker av varsler.».⁷⁹ Respekten for oraklene ligger i den rollen som de spiller for å bygge en bro mellom gudene og menneskene.⁸⁰ Det var ikke hvem som helst som kunne prøve å være et orakel eller tolker av gudenes vilje. Det er troverdighet og ryktet om hvor ofte deres spådommer og tolkninger som blir sanne som utgjør hvilken respekt orakelet får.⁸¹ Kalkas blir her beskrevet med stor respekt, som det ypperste orakelet fra sin tid. Selv om Homer ikke bruker mange sider av sin beretning på Kalkas, har han nøye valgt hvilke ord som brukes om orakelet. *Iliaden* er et godt eksempel på å vise hvor viktige oraklene var i antikken, med flere forskjellige tekstsjangere ser vi at de alle har behandlet «orakelet» og profetier på forskjellige måter, men likevel med respekt, forsiktighet og nøysomhet. Altså selv om våre forfattere har skrevet forskjellige typer tekst, gir de alle en stor viktighet til rollen som orakelet spiller. Vi kan også se på *Ilias Latina* for å finne henvisninger til Kalkas og hans profeti om Troja.⁸² «I advise you once again, Achaeans, that the task that Chalkas spoke of comes in the tenth year, when he said Ilion would fall to the Greeks' victorious arms.».⁸³ Dermed ser vi at dette ikke bare er tilfellet i de tre hovedkildene som jeg bruker.

Det er en plass i boka hvor Homer beskriver i dypere detalj hvordan Kalkas tolker gudenes vilje ut fra et tegn som oppstår.

Da fikk vi skue et merkelig tegn: En fryktelig slange, blodrød på ryggen, et udyr som Allfader selv hadde utsendt, snodde seg frem under alteret og buktet seg hen til platanen. [...] «Hvorfor ble I så tause, I hårfagre menn av Akaia? Dette så grufulle tegn har Zevs, den allvise, sendt oss. Fullbragt vorder det sent; men aldri skal varselet glemmes. Likesom slangen har slukt både spurven og alle dens unger, åtte i tallet, men ni med fuglen som fostret sin yngel, likeså mange henglidende år skal vi hist måtte kjempe; men når det tiende kommer, skal byen, den herlige, fall.»⁸⁴

Hele denne scenen som Homer beskriver her får større plass og er beskrevet med omfattende detaljer som viser at orakelet og arbeidet til orakelet er respektert i sin samtid. Det samme tegnet fra gudene finner vi i *Ilias Latina*, men i en mer komprimert versjon.

Finally, the foresight of Nestor, wise in great old age, restrained the massed throng with calm thought and verbally admonished the leaders by reminding them of the prophecy of that time when a serpent seen at Aulis consumed twice four fledgling birds upon a tree and killed as well the mother bird, fighting with her body, weak as she was, a final death after her chicks.⁸⁵

Videre her blir Kalkas bare nevnt, uten å få plass som en person som snakker direkte i teksten. Det er enda en forfatter som også beskriver i dypere detalj Kalkas' arbeid, Dictys Cretense.

Calchas the prophet, the son of Thestor, having ordered a hog brought into their midst, cut it in half and set the parts towards east and west. Then he commanded them all to draw their swords and pass through the victim. Thus, smearing their blades with the blood of the hog, and competing the other rites as required, they bound themselves to war against Priam. They swore to fight on until Troy and Priam's whole kingdom was

⁷⁹ Homer, *Iliaden*, 3

⁸⁰ Flower, *The seer in ancient Greece*, 72

⁸¹ Flower, *The seer in ancient Greece*, 241

⁸² Kennedy, *The Latin Iliad*, 49

⁸³ Kennedy, *The Latin Iliad*, 49

⁸⁴ Homer, *Iliaden Oversatt av P. Østby* (Norge: Aschehoug, 3 utgave 1994), 26

⁸⁵ George A. Kennedy, *The Latin Iliad* (Fort Collins, 1998) 48-49 linje 144-150

utterly destroyed. After taking this oath and purifying themselves with ablutions, they sacrificed many victims to Mars and Concord, seeking the aid of these gods.⁸⁶

Det blir beskrevet en annen form for tolkning av gudenes vilje, men Dictys skriver om orakelet med like mye respekt som resten av forfatterne. Når man ser på hvordan disse forfatterne har behandlet og tatt med orakelet, spådommer og ofringer ser vi hvilken forståelse forfatterne har hatt av viktigheten rundt oraklene og spådommer som et integrert element i antikkens samfunn og verdensbilde. Orakelet, spådommer og ofringer er en bro til gudene i fortellingene og er med på å fremheve viktigheten med å ivareta historiene om de hedenske gudene for å gi et helhetlig bilde av samfunnet og verdensbildet i den greske antikken. Slik som de forskjellige forfatterne har behandlet dette temaet viser at rollen som orakelet og spådommene spilte i antikkens samfunn har blitt videreført på en slik måte at til og med forfattere i 1100-talls-renessansen også klarer å videreformidle viktigheten av denne rollen.

Konklusjon

I dette essayet har jeg sett på hvordan fortellingene har forandret seg fra de originale antikke tekstene til den middelalderske forståelsen av den forståelsen som de antikke hedningene hadde av verdensbildet, og hva som er forskjellene i de forskjellige tekstene. Hovedkildene har vært *Iliaden* i tre forskjellige tekstsjangere. Ved å se på arbeidet som kopiering, fornying og ivaretagelsen av antikke tekster av *Iliaden* har jeg sett på hvilke forskjeller som kommer frem og hva som er presentert på nye måter, som likevel har samme viktighet eller betydning for selve fortellingen. For å avgrense har jeg ikke brukt tekstene i sin helhet, men trukket ut elementer og scener for å belyse min problemstilling. Det er noe forskning på spørsmålet om hvorfor de kristne forfatterne ivaretok de hedenske gudfortellingene, men likevel ikke tilstrekkelig. McKinnell mener at de hedenske gudfortellingene ble ivaretatt for å rette opp i hedensk overtro, mens Jones har begrunnet det med at de hedenske gudene skulle brukes som skremsel for å overbevise hedninger til å konvertere over til kristendommen. Likevel har noen av forfatterne av de forskjellige versjonene av *Iliaden* hatt sine egne begrunnelser for hvorfor det har vært viktig å skrive/fornye denne fortellingen. Joseph introduserer sin versjon blant annet med at han ønsker å skrive om fortiden for at de skal kunne begynne å se fremover. Dares versjon er introdusert med en oversettters ord om at teksten til Dares er ivaretatt med grunnlag i å gi

⁸⁶ Dictys, The Trojan War, kapittel 15

lesere en tekst som forteller sannheten, Dares selv gir ikke en konkret forklaring på hvorfor. Homer er også en av dem som ikke har skrevet direkte hvorfor han har skrevet *Iliaden*, men hans påkalling av musen Kalliope kan vise til at han har skrevet for å underholde. De tre hovedkildene er tre helt forskjellige tekster som beskriver den samme historien, og de tre forfatterne har bevist tatt forskjellige skrivende grep for å belyse viktigheten med fortellingen. Det er nærværet eller mangelen av detaljer om gudene, religiøse elementer og religionsutøvelse som viser hvorfor det har vært viktig å ta vare på nettopp *Iliaden*. Homer som vi har sett har skrevet *Iliaden* med gudenes direkte og indirekte innblanding i menneskenes liv og handlinger, mens Dares har tatt gudene ut fra sin beretning for å muligens beskytte seg selv eller teksten fra hedninger som ville kunne bruke teksten som et bevis om at hedensk tro ikke er så ille allikevel. Joseph har vært inkonsekvent i hans behandling når det kommer til hvordan han fremstiller gudene og de religiøse aspektene dermed kommer det ikke klart frem hvorfor han har tatt dette inn igjen, etter at Dares har skrelt gudene vekk. Det resulterer i at en full forståelse av de hedenskes forståelse av verdensbildet i noen tekster kommer frem, mens det er noen av forfatterne som ikke får til å vise et klart bilde av dette. Et annet element som er gjennomgående og som fungerer som et oppbyggende argument for hvorfor disse gudfortellingene er viktige å ivareta er «profetier, orakler og spådommer». Som nevnt over, behandler alle de forskjellige tekstene fra forskjellige tidsperioder og forskjellige sjangere temaet om orakler og spådommer med respekt, forsiktighet og nøysomhet. Dette elementet som er gjennomgående i beretninger om *Iliaden* understreker hvilket forhold mennesker har hatt til guder og verdensbildet i den greske antikken, noe som også har vært viktig i bevegelser som 1100-talls-renessansen fordi forfattere gjenoppdager de klassiske tekstene og ønsker å videreformidle denne kunnskapen om fortiden til lesere. Om dette kommer frem som et historisk episk dikt eller som en fortelling om den militær strategiske historien om Trojas fall. Viktigheten med å ivareta de antikke fortellingene kommer frem med flere forskjellige grunnlag, som et ønske om å fortelle sannheten om fortiden, eller som et verktøy for å skremme mennesker fra hedensk tro til kristen tro.

Ved å analysere flere versjoner av tekster som *Iliaden*, får vi en større forståelse for hvorfor det er viktig å videreformidle og ta vare på slike beretninger som gir et innblikk i forholdet mellom mennesker og deres religion, religions utøvelse og verdensbildet. Det er likevel viktig at det videre forskes på dette feltet. Vi har enda mye vi kan lære om hvorfor det har vært viktig å ivareta de hedenske gudfortellingene.

Bibliografi

Primærkilder:

Dictys Cretensis, *The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian*. Translated by R. M. Frazer (Jr.) Indiana University Press. 1966

Homer. *Iliaden*. Oslo: Aschehoug & Co, 1994 3. utgave oversatt av P. Østbye

Joseph of Exeter. *The Ylias of Dares Phrygius*. University of Toronto, 2005

Kennedy, George A. *Ilias Latina*. Fort Collins, 1998

Pepin, Ronald E. *The Vatican Mythographers*. New York: Fordham University Press, 2008

Phrygius, Dares. *The Trojan war. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian*. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. Hentet 12. April fra:
<https://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html>

Sekundærkilder:

A. G. Rigg, Joseph of Exeter's Pagan Gods Again, *Medium Ævum* 1932-2018, Vol 70, No. 1 (2001): 19-28 https://www-jstor-org.ezproxy.uis.no/stable/43630337?Search=yes&resultItemClick=true&searchText=Joseph+of+exeter+pagan+gods+again&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DJoseph%2Bof%2Bexeter%2Bpagan%2Bgods%2Bagain%26acc%3Don%26wc%3Don%26fc%3Doff%26group%3Dnone%26refreqid%3Dsearch%253Aeabcd5a17e9b414757df30e3ea59e37a&ab_segments=0%2FSYC-5882%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ab83d039efa711784a42a74c6a53956d2&seq=1#metadata_info_tab_contents

Clark, Frederic N. *Reading the 'First Pagan Historiographer': Dares Phrygius and Medieval Genealogy*. Princeton University, 2010

Copeland, Rita, red. *The Oxford History of Classical Reception in English Literature*. United Kingdom: Oxford University press 2016

Cornil, Jonathan. *Dares Phrygius' DE Exidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation*. Hentet 11. Mars fra

https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf

«Euhemerisme,» Hentet 10. Mai fra: <https://snl.no/euhemerisme>

«Epos,» Hentet 11. Mai fra: <https://snl.no/epos>

«Fate,» Hentet 12. April fra <https://www.britannica.com/topic/Fate-Greek-and-Roman-mythology>

Homer. Hentet 20 april fra: <https://www.britannica.com/biography/Homer-Greek-poet>

Jones, Christopher P. *Between Pagan and Christian*. England. Harvard University Press, 2014. (<https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.uis.no/lib/uisbib/reader.action?docID=3301400&query=>)

Joseph of Exeter. Hentet 20. April fra: <https://luwianstudies.org/joseph-of-exeter/>

«Kalliope,» Hentet 27. April Fra: <https://www.kalliope.no/kalliope-kontakt/>

Lactantius on Hermes Trismegistus. Book 2. Of the Origin of Error. Hentet 20. April fra: http://www.faculty.umb.edu/gary_zabel/Courses/Phil%20281b/Philosophy%20of%20Magic/Primavera/mmslanctantius.htm

Marilynn Desmond, «Trojan Itineraries and the Matter of Troy, »*The Oxford History of Classical Reception in English Literature*, redigert av Rita Copeland, 251-264 United Kingdom: Oxford University press 2016

McKinnell, John. «Why Did Christians Continue To Find Pagan Myths Useful?» *Viator* 41 No. 2 (2010) 203-226, [<https://www.brepolonline.net/toc/viator/2010/41/2>]

Michael Attyah Flower, *The seer in ancient Greece* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2008)

«Middelalderen,» Hentet 12. Mai fra: <https://snl.no/middelalderen>

Nicolaa de Bracton of Leicster, *The wheel of Fortune*. Hentet 17. April fra: https://www.themiddleages.net/wheel_of_fortune.html

Parker, Hugh C. « The Pagan Gods in Joseph of Exeter's De Bello Troiano. »*Medium Ævum* Vol. 64 No. 2 (1995): 273-278 [<https://www.jstor.org/stable/43633096?seq=1>]

Tertullian, «Ante-Nicene Fathers Vol. III, Apologetic, On Idoltary – Wide Scope of the Word Idoltary,» Hentet 12. Mai fra: https://en.wikisource.org/wiki/Ante-Nicene_Fathers/Volume_III/Apologetic/On_Idolarty/Wide_Scope_of_the_Word_Idolarty

Tom Stephen Forster, «William of Malmesbury and *fortuna*. »*Journal of Medieval History* 2018, Vol 44 (2018),2, [<https://www-tandfonline-com.ezproxy.uis.no/doi/full/10.1080/03044181.2017.1391111>]